

տիպված կը լինի ընտրել: Ասում են որ Թիֆլիսի մաքրատան մէջ հանդիպած արգելքները լուրջ իմասնաւոր, մի քանի վաճառականներ արդէն փորձ են փորձել անցկացնել իրանց ապրանքները Տրապիզոնի ճանապարհով: Վերջապէս վաճառականները իրանց վերջին յայտը դնելով իշխան Գոնդուկով-Աօրասկովի վրա և անհամբերութեամբ սպասելով գործի վախճանին, դիմել են նորին պաշտասարդութեանը խնդրելով, գործը քննել տալու, յանձնելով այդ քննութիւնը ու՛մ կը կամենայ իշխանը, միայն ոչ ա. Բաղկովին, որին նրանք գործին հմուտ ու տեղեակ (կոմպետենտ) չեն համարում և որից նրանք վաղուց արդէն կտրած են իրանց յայտերը:

Երեւելիք մեզ հաղորդում են: «Կարգադրութիւնի բարեկարգման ընկերութեան հրահանգը տեղական վարչութիւններին համար: Երևանի երկրաւորութիւնը առաջարկել էր այդ ընկերութեանը փոխել իր մի յօդուածը, որով պահանջում է աւելացած գումարը ուղարկել խորհրդին, բայց այդ առաջարկութիւնը մերժվեցաւ: Բայց մենք հարցնում ենք. ինչի համար դատաւարին ուղարկել ընկերութեան կենտրոնական վարչութեանը իր ամբողջ փողը, ինչի նա առատապէս չը գործածի նոյն փողը իր տեղական բարեկարգման պէտքերը հողաւու վրա: Ընկերութիւնը ասում է թէ որ և է ճշմարտութիւն ժամանակ նրան մեծ գումարներ են հարկաւոր. բայց ճշմարտութիւնը նշանակութիւնը դատաւարին նոյնքան լաւ է հասկանում, որքան ընկերութեան կենտրոնական վարչութիւնը: Գործը խորհուրդը թող տար ընկերութեան տեղական վարչութիւններին դրադով բացառապէս զրեքի հրատարակութեամբ, որոնք կը լինէին իրանց նիւթի կադմից միջին ու հասարակ դասի ժողովրդի համարագրութեանը աւելի մասնակի, և աւելի է ժամանակ ծախսել, քան թէ Թիֆլիսի թարգմանական ընկերութեան զրեքը: Ընկերութիւնը իր հրահանգով, ճշմարտ է, իրաւունք է տալիս գումարներին մի մասը յանձնել տեղական կառաններին, — դա մի փոքրիկ զիջում է և դուք մենք դատաւարին համաձայնվելիք դրա հետ, — բայց ինչն է երաշխաւորում մեզ, որ ընկերութեան հետեւալ ընդհանուր ժողովը չի փոխի իր այդ առաջվալ վճիռն, և, ինչպէս և արեւ արդէն մի անգամ:»

Վերջ Բայց վարչութիւնը խոսեմութեան ճամբայ ուղեց բռնել, սակայն ալ համարեւութիւնները կա՛մաց կամաց կը սկսեն հասնել, զի Բ. Գուռը վարչութիւն ալ մատին պլլել կը խաղցնէ: Այսօր տեղւոյ թերթերէն մէկուն մէջ կը կարդանք հետեւեալը. «Երեւելի, Ենկերութիւն, Չօպանեան Գարեգին վարդապետի կողմէ ի պատրիարքարան եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ տեղական կառավարութիւնը մա՛հ ա ա ա ա ա ի յ ր ա ն տ ր զնէլ տուած է գնելը: — Այս Գարեգին վարդապետ երկու տարի առաջ Յոգրատի մէջ ձեռքբերուած էր, իբր թէ գիւղացիները կառավարութեան դէմ գրգռած լինելուն համար, և անկէ ի վեր մերթ Երզրաղի, մերթ Ենկերութի մէջ բանտարկեալ մնացած է: Վերջերս, պատրիարքարանի միջնորդութեան վրայ, պահիկ մը թող դրուած էր. բայց երկուսն հեռագրէն կը հասկցուի թէ տեղական կառավարութիւնը նորէն խտտութեամբ կը վարուի իրեն հետ:» — Ինչպէս այդ թերթն ալ կը յիշէ առանց դատաստանի բանտարկութեան տեղական օրինաց իսկ հակառակ է: — Վարդապետը ըստ օրինի պէտք է պատրիարքարանի յանձնուէր: Ինչու չեն ընել: Կըսէին թէ պատրիարքին համար է որ Բ. Գուռը կողակաւանաց հետ խիստ կը վարուի: Հիմա պատրիարք չը կայ, արդ ինչ է այս խտտութիւնը: Արդեօք մեր վարչական անդամները դառն պատրիարքի մը ենթակայ չեն, կարծեմ որ Բ. Գրան մեղի դէմ ձեռք առած միջոցներն դիպուածական են և թէ իրենք պիտի յայտնեն իրանց վիճակը փոխել: Բ. Գուռը հայոց մասին իր ծրագրերը ունի, որուն վրայ շատ անգամ խօսած ենք, ինչ ըլլայ ըլլայ, այդ ծրագրերը պիտի գործադրէ: — Վարչութեան անդամները խեղացուցութիւն կընեն եթէ ինքզինքնին պատասխանատուութիւնէ ազատեն: — Գարձեալ այդ թերթէն կը տեղականանք թէ Երզրաղի առաջնորդին Պէրաթ թէ ուղղակի Բ. Գրանին խրկուած ըլլալու լուր կայ, առանց պատրիարքի միջնորդութեան: Արդեօք իրան սկիզբնականցնէ, ամբողջ Սերաստիոյ գաւառին հետ: Յաջողած է արդեօք: Ինչ է Երզրաղին առաջնորդին պէտք չը լըրկուելուն կամ եթէ խրկուած է առանց պատրիարքի

Ով է աղօթել «Моск. Вѣд.» լրագրին, յայտնի է, բայց նրա հետ մի հրաշք է պատահել: Այդ լրագիրը, որ միշտ ամենակատարի թշնամի էր հրէաներին, յանկարծ իր № 94 մէջ տպված առաջնորդող յօդուածում սկսում է պաշտպանել հրէաներին: Պէտք է վերջ դնել հրէաների կոտորածներին, ասում է Մոսկովայի թերթը, ինչի են տանջվում անմեղները: Ռուս ժողովրդի դժբաղդութիւններից ամենապիտաւորը, շարունակում է նա, գինեւորուն է, բայց ուստ ամբողջ աւելի է հարուստ այն նահանգներում, որտեղ հրէաներ չը կան, քան թէ այն նահանգներում որտեղ թող է տուած հրէաներին ապրելու: Արեւմտեան նահանգներում, ճշմարիտ է, շատ հրէաներ են բնակվում, ասում է Կատկովի օրգանը, և այնտեղ ժողովուրդը աղքատ է և այդ աղքատութիւնը վերաբերում են հրէաների հարատեւարութեանը, բայց նոյն նահանգներում հրէաները աւելի էլ աղքատ են, քան թէ ուստ ամբողջ: Ռուս թերթը, վերջապէս, անարգար է դառնում այն կարգադրութիւնը, որով արգելվում է այժմ հրէային զեղաբորոններն ապրել մայրաքաղաքներում, նոյնպէս հրաժարական տուած հրէայ զինուորներին, որոնք, ինչպէս ասում է լրագիրը, միւս քաղաքացիների պէս իրանց արիւնն են թափում հայրենիքի պաշտպանութեան համար և այդ դնով դնեն իրաւունք են ստացել մայրաքաղաքի օդը ազատութեամբ շնչելու: Կատկովի լրագիրը պարզ ասում է որ այդ վարչական կարգադրութիւնը վատ օրինակ է տալիս այնպէս էլ զգուշացնում ամբողջին: Ինչի անմեղները, հարցնում են նա, պէտք է կրեն մեղաւորների պատիժը:

Լրագիրները հաղորդում են, որ կոմս Լօրիս-Մէլլեով այս օրակին գտնվում է Նիցայում, որտեղ նա բժշկվում է մի շատ վտանգաւոր հիւանդութենից: Կոմսը արիւն է թրջում: Հիւանդը զբոսնում էր Երեւանի վկայութեամբ շատ վտանգաւոր է:

Այս օրերս, ինչպէս հաղորդում են Օդեսայի լրագիրները, դարձեալ կալանաւորված է գնեբալ Սարէնիովի սպանողներից միւսը:

Վարը, կիրակի օր, ապրիլի 18-ին, Արթուրու թատրոնում կը լինի օրնոր Մարի-Նուարդի բե-

ջարանի միջնորդութեան խրկուելու պատճառը: — Կրկնելով կաթողիկոսական հարցը, որուն համար Բ. Գուռը ապահովութիւն կուտար թէ աղբին ուղած կերպով պիտի վերջանէ, դու իր նախկին վիճակին մէջն է: Մենք ալ կասկածներ ունենալու իրաւունք ունենք: Պատրիարքի անխաղած մէկ կէտն է Աղ. Ժողով չը գումարուի, որ պատրիարքը աղբին խաղաղ վիճակին կը վերադառնայ: Բայց չը գումարուի: Պատրիարքը խօսքերի ծաղր մ'է: Լաւ դիտե՛ք որ պատրիարքը շատ վտանգած է որ Աղ. Ժողով չը գումարուի. վասն զի եթէ գումարուի պատրիարքական հարցը նոր կերպարանք մը պիտի առնէ: Վարչութիւնը կըսէ թէ պէտք եղած բանակցութիւններն ընենք Բ. Գրան հետ, ինչպէս կարգադրեց, պատրիարքը պահանջներուն գոհացում տալ տանք կառավարութեան կողմէ, այնուհետեւ ասօք փառք ժողովը ընենք ու պատրիարքը իր գահը վերադարձնենք: Աղէկ դիտարկութիւն, բայց երբ գործադրութիւն: Մենք ալ վարչութեան վրայ յոյսեր ունենք, բայց երբ այնպէս շարունակուի գործերն, պիտի ըսենք որ ամենքս ալ կը խաբուինք: — Մեր սիրտը այնքան աւելի կը դառնանայ որ այս տարւոյ, ցաւալի վիճակը տըլուր, ամենքս ալ կը զգանք պատուական ժամանակներ կը կորսնցնենք, ետքը երկու քար առնենք զլիւտուած զարններ ալ օգուտ չունի, ինչպէս անցեալին համար չունեցաւ: Ո՛րքան ցաւօք կարգացի այս վարչակազմին «Թեքնիկական-Երթարի» Տիֆլիսի յարգելի թղթակցին առ խօսքերը թէ «Կ. Պոլսոյ հայոց աղբ. իշխանութեան այժմ դըռնուած վիճակը և ընթացքը և պատրիարքին տուած հրաժարականին յատկէ եկած անկէ կը դժուարին բաւելը այս կողմերը ցաւալի և մասամբ իւրեք զալթակական և յուսահատ տպաւորութիւն մը սկսած է յառաջ բերել:» — Այս պիտի ըլլայ մեր այսքան ժամանակուան յայտերուն պատկերը:

Այնքան որ դրոշմ այս վիճակին գո՛հ չեն կրնար ըլլալ մի քանի անձնաւորութեանց ետեւն ինկած են և զանազան պատճառ կը բռնեն դրոշմը ասանկ

ներքին: Կը ներկայացնեն Գ. Ստեփանեանցի «Խաթաբալա» պիէսան: Օրիորդ Մարի Նուարդ հայոց թատրոնական խմբի մէջ հասարակութենից ամենասիրված դերասանուհիներից միւսն է և երբ թատրոնը լի կը լինի:

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ հրում են: «Գործ» ամսագրի հրատարակութեան այսքան ուշանալը և խմբագրական մի յայտարարութիւնը տեղիք են տալիս շատերին կարծելու որ պ. Համբարձումի այդ ձեռնարկութիւնը չի աշողվի: Բաղուի մէջն էլ ամսագրի բաժանորդութիւնը լաւ չէ գնում: Շատերը ասում են. ինչ պիտի լինի դաւառական քաղաքում հրատարակված մի ամսագիր: Բայց մենք սպասում ենք որ «Գործը» կը լինի մի միջակված պրօգրամային հետեւող, լուրջ և ժողովրդական հրատարակութիւն, որ իր երևալով աւելի օգուտ կը տայ աղբին, քան թէ մի քանի ցնդող արքայական հրատարակութիւններ: Յանկանում ենք որ ամսագրան արդարացի մեր յոյսերը: Աւելորդ չէր լինի, որ հայ երիտասարդութիւնը գոհէր մի չնչին դուրս նիւթապէս օդնելու նոր ամսագրի գոյութեանը, քանի որ յայտնի է թէ մեր ժամանակում հայ խմբագիրը, եթէ ինքն փոքր ի շատէ տեղական միջոցներ չունի, չէ կարող որ և է հրատարակութեան գործը առաջ ներ:»

Երեւելիք դարձանցի հոգաբարձութիւնը խմբագրում է տպել մեզ հետեւեալ յայտարարութիւնը: «Կարանցիս հոգաբարձութիւնը ստանալով հոգաբարձու պ. Վարդան Եղիազարեանցից Երևանի կրօնում անցեալ տարվայ դեկտեմբերի 27-ին և ներկայ թվի փետրվարի 5-ին կապցած դիմակահանգմանըց դուքսած դուտ արգանց կէսը, 317 բուր 50 կ., որ նրա խնդրով կը յատկացվի տեղին Սահականուշեան Երկրորդական դպրոցին, Ս. Պողոս Պետրոսի և Ս. Զովհաննիսի աղայոց ծխական դպրոցներին, պարտք է համարում ձեր լրագրի միջոցով յայտնել իր չնորհակալութիւնը պ. Եղիազարեանին և այն բոլոր անձանց, որոնց աշխատութեամբ կայացել են յիշեալ պարահանդեսները:»

Ըլլալուն: Չեմ գիտեր, ինչ կերպով ձեզ մեկնեմ, զի ես ալ չեմ կրցած հասնալ, մոթ է, ես ըսեմ դուք մեկնեցէ՛ք: — Հակառակորդներուն գլուխը փախաղանք կը գրեն: Ասոր խօսք չը կայ, նա պարզապէս կըսէ թէ պատրիարքին հակառակորդ է: Ոչ միայն այս պատրիարքին, այլ անցածներուն ալ, զալքներուն ալ: Ինչպէս իրանդայիք no rent կը գոչեն, մեր փախաղանքն ալ ոչ պատրիարքը: Կըսէ կամ աւելի շիտակը, պատրիարքական արդի դրութեան հակառակորդ է: Ինքն ալ իրեն վարդապետութիւնը ունի այս մասին, ժամանակին կը խօսենք: — Բայց պիտի ըսէք, ինչ կըլլայ փախաղանքն պատրիարքին հակառակորդ ըլլալն: Ատեն մը երկուքը իրարմէ չէին բաժնուեր, անցեալները երբ կուգէին ըրկովքէրով հարուածել փախաղանքը, պատրիարքը ինքն ըսած էր թէ «այդ մարդը թէ որ յանցանք մը ունի, ըսէք յայտնեցէ՛ք, ես պատժեմ, բայց փախաղանքի օձիքն բռնելը դուքն բան չէ: Հիմա երկուքը դիւրաւ դժուար կը խրկեն: Իրենց գիտնալու գործն է: — Բայց կը կրկնենք՝ ինչ գործութիւն ունի անհատ մը, որչափ ալ կարեւոր ըլլայ և վարպետ, պատրիարքի մը դէմ որ հայ աղբին գրեթէ ամբողջութիւնը իրեն հետ ունի:»

Բայց երբ Մերիէմ-Գուլի և Եւսուֆեանք կը ցցնեն իր պատրիարքի դէմ դաւաղելը, խմբագիրը հանդուլ մը կըլլայ: Պ. Մերիէմ-Գուլի Աղ. Ժողովից ատենապետն է: Աղ. Ժողովը միշտ պատրիարքին աջակց եղած է իր քուէներովը դեմ զօրացուցած է, և միշտ յայտարարած է թէ չը կրնար պատրիարքին անցնել: Եւ անա այդ ժողովը իրեն նախադաս մը կընտրէ որ պատրիարքին դէմ դաւաղէ: Կը հատուցուի: Հանդուլի աւելի կը կոտորուի երբ գիտնաք թէ պ. Մերիէմ-Գուլի միշտ պատրիարքի նպատակը եղած է, միշտ բարեկամ անոր հետ, անձնական մեծ մեղքութիւն միտնել, մինչև անգամ պ. Մերիէմ-Գուլիի Աղ. Ժողովը հարստանաց հանդիսին պատրիարքը ներկայ գտնուեցաւ: Պաշտոնական, բարեկամական այսքան մտերիմ յարաբերութիւնները վերջ ինչպէս ենթադրեցին թէ պ. Մերիէմ-Գուլի դաւաճան մ'է Ներսէսի դէմ, մանաւանդ թէ չա՛մ մ'ալ չը

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

„ГОЛОСЪ“ ԼՐԱԳԻՐ ԹՂԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզից „Голосъ“ լրագրին հաղորդում են հետեւեալը: Պարլամենտական արձակուրդների պատճառով սկսված հանգստութիւնը ընդհատվում է տարածված լուրերով, թէ Գամբետտ աշխատում է ձեռք բերել նշանաւոր լրագիրներ: Ամեն օր լրագրում է, որ նախկին մինիստր-նախագահը գնել է այս կամ այն լրագիրը: Խմբագիրները բողոքում են այն մեղադրանքների դէմ, իբր թէ իրանք կամենում են Գամբետտայի քաղաքականութեան պաշտպաններ դառնալ, բայց, չը նայելով այդ բողոքներին, տարածված լուրերը մասամբ ճշմարիտ են:

Խմբագիրները բողոքվին իրաւացի են, հաւատացնելով, թէ նրանք հաւատարիմ կը մնան իրանց այժմեան քաղաքականութեանը, նոյնքան իրաւացի են և Գամբետտայի կուսակիցները, հաւատացնելով, թէ նրանք ձեռք կը բերեն մի քանի լրագիրներ: Բանը նրանումն է, որ Ֆրանսիական լրագիրների մեծամասնութիւնը պատկանում է ակցիոներական ընկերութիւններին: Իսկ ակցիոներների մեծամասնութիւնը պատկանում է բանկային մեծ հիմնարկութիւններին, որոնք շատ քիչ են հղում լրագրի քաղաքական այս կամ այն ուղղութեան մասին, այլ օգուտ են քաղում միայն լրագրի աւելորդական բաժնից:

Լրագրի քաղաքական ուղղութեան փոփոխութիւնը չէ նշանակում, թէ քաղաքական խմբագիրները փոխեցին իրանց համոզմունքը, այլ զրանից երևում է, որ բանկերը ծախել են լրագրի ակցիաները, իսկ նոր ակցիոներները խմբագրութեան կազմակերպութեան հետ միասին փոխում են և լրագրի քաղաքական ուղղութիւնը: Մամուլի

կայ իրեն, որ անով թերեւ մեկնենք: — Իմ խելքս ասոր չը հասնի, կրցողը թող մեկնէ: Իսկ պ. Եւսուֆեանի համար, որ Աղ. վարչութեան ատենապետն է, երբ կըսեն թէ պատրիարքի դէմ և աղբին շահուց կը դաւաճանէ, ասոր ալ հաւատալ դժուար է: — Պատրիարքը իրաւունք ունի Աղ. վարչութեան ատենապետին ինքն ընտրել: Ինքն ալ դիմաց պ. Եւսուֆեանը ընտրեց: Պատրիարքը շատ տարինք ի վեր լաւ բարեկամ էր Եւսուֆեանի հետ, և դիմաց լաւ կը ճանաչային: Պատրիարքը աղէկ գիտէր որ Եւսուֆեան կառավարութեան դատարանի մը անդամ է: Աղբ երբ այսպիսի մեծ պաշտոն մը պատրիարքը կը յանձնէր Եւսուֆեանի առանց մտածելու, առանց կըշռելու թեթեւութեամբ կընէր: Այդ չէր կրնար ըսել: Կարելի է որ պատրիարքը լաւ չը ճանաչած մարդուն ելլեր ասանկ պաշտոն մը յանձնել: Առանկ բանի մը «այն» չէր կրնար ըսել: Ինչու Եւսուֆեան դաւաղէ պատրիարքի դէմ, միթէ ասկէ աւելի մեծ պաշտոնի կրնայ անցնել ինքն, պատրիարքին ետքը աղբին առաջին մարդն է: Բ. Գրան հաճոյ ըլլալու համար Արիւսայ չէր կրնար ըսել, վասն զի պատրիարքը յայտնի կասկած մը ինքն իսկ չէ յայտնած, և կարծենք թէ պատրիարքը իր աղբը բաւական կը սիրէ, որ երբ տեսնէ մէկը, որ իրեն պատճառաւ գործի գլուխ անցած է, և աղբին դէմ կը դաւաճանէ ինքն Ներսէս լուէ, որպէս զի անոր հաճոյ ըլլայ ինչ ըլլայ: Մենք այսպիսի տկարութիւն մը չենք կրնար ըստպանել պատրիարքին: — Այս երեւելի հարցին վրայ այսքան մը խօսելն բաւական է: Ինչպէս որ ըսի այս դարձուածներուն մեկնութիւն տալու կարող չեմ, ետքը ըսի, եթէ կրնաք մէկնել երբ, բայց միշտ ցաւեցէ՛ք մեր վրայ որ ասանկ վիճակի մէջ ենք: Ցաւելու արժանին ալ մենք չենք, այլ մեր Տաճկա-Հայաստանի հայերն են, որ աչքերին մեղի դարձուցած՝ ապուշ ապուշ կը սպասեն ու կը սպասեն, և մենք դիմապաշտական խորունկ խորունկ գործերու, Ենթիկաներու մէջ թաղուեր ենք:

զաղանքներն հետ անձանթ մարդիկ կը զարմանան, թէ ի՞նչպէս է, որ տաղանդաւոր և անուն ունեցող գրողներ նուիրում են իրանց աշխատանքը և ընդունակութիւնները մի լրագրի, որ անուն ստանալուց յետոյ կարող է ամեն ժամանակ կորչել նրանց համար: Բայց քանի որ լրագրի սեփականութիւնը ակցիօներական բնաւորութիւն ունի, խմբագիրները ակամայ ստիպմամբ են հնազանդվել ակցիօներական ժողովների վրձիւներին:

Շատ խմբագիրներ աշխատեցին ապահովացնել իրանց, որ սեփական լրագրի քաղաքական ուղղութիւնը անփոփոխ մնայ, բայց այդ աշխատանքները ի՞նչ դուր անցան: Ահա ներքէն է, որ մամուլի այդպիսի դրութիւնը շատ վատ է: Լրագրի աշխատութիւնը առհասարակ կախված է նրա խմբագրի տաղանդից և լրագրի պահպանող գլխաւոր աշխատակիցներից: Հէնց որ լրագրը անուն և շատ բաժանորդներ կունենայ, նա կարող է փոխել իր քաղաքական ուղղութիւնը, զրկվել խմբագրից և գլխաւոր աշխատակիցներից. բաժանորդները զոնեա սկզբից հաւատարիմ են մնում իրանց լրագրին: Այդ է պատճառը, որ Գամբետտա աշխատում է որքան կարելի է շատ լրագրներ ձեռք բերել և յանձնել նրանց իր համախոհներին:

Հանրապետական լրագրիների մեծամասնութիւնը այնքան թշնամաբար էր վերաբերվում Գամբետտային, որ նրա այդ ցանկութիւնը շատ բնական է: Չը կարողանալով զրոյններին իր կողմը դարձնել, Գամբետտա կամենում է զրկել նրանց զրելու միջոցներից:

Փարիզի մէջ Գամբետտայի քաղաքականութիւնը պաշտպանում են. «République Française», «Voltaire» և «Paris» լրագիրները: Այդ լրագիրներից իւրաքանչիւրը հազիւ թէ 30,000 բաժանորդներ ունի: Փոքր լրագիրներից Գամբետտային պաշտպանում են «La Petite République Française» և «L'Express»: Առաջինը 200,000 բաժանորդներ ունի:

Գամբետտային թշնամաբար վերաբերվում են 26 լրագիրներ, որոնցից ամենամանջանը 100,000-ից աւելի բաժանորդներ ունի:

Այդքան լրագրիների դէմ մարտաւել Գամբետտային համար շատ դժուար էր և նա սկսեց լրագրիներ գնել, բայց այդ դրէջը նրան աւելի վնասեց, քան թէ օգնեց: Գամբետտա մինչև այժմ գոնեա չը կարողացաւ նշանաւոր լրագրիներ ձեռք բերել մինչդեռ յայտնվեցաւ նրա դիտաւորութիւնը և վնասեց նրան ոչ թէ այն պատճառով, որ նա կամենում էր կաշառել հասարակական կարծիքը, այլ որովհետեւ յայտնվեցաւ, թէ Գամբետտա միլիօներ ունի: Յայտնի էր, որ Գամբետտա մօտ 10 միլիօն ունէր, իսկ այժմ հաւատացնում են, որ նա տարեկան 1 միլիօն ֆրանկ եկամուտ ունի: Լրագիրներ գնելու համար նա ծախսեց 15 միլիօն ֆրանկ:

Հին հանրապետականները, որոնք միշտ պարծեցել են իրանց ազնւութեամբ և ազատութեամբ, չափազանց անբաւական են Գամբետտայից և նրա կուսակցութիւնից:

ԱՌՍՏՈՒՆԻՆԻՍ

Նրբաւարական պատգամաւորների ժողովը նախագահ Շմերլինգ իր արտասանած ճառի մէջ ասեց, թէ անհրաժեշտ է Բօսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ միացնել նրա խօսքերի վրա կարելի էր ուշադրութիւն չը դարձնել և նրանց քաղա-

քական նշանակութիւն չը տալ, զրոււմ է «Голосъ»: Պ. Շմերլինգ աւստրիական ազգեցութիւն ունեցող պետական մարդկերանց թւից չէ և միջոց չունի հաստատարելու ներքից իմանալ կառավարութեան կարծիքը: Բաղաձայն այս կամ այն հարցի մասին: Այն փաստից, որ պ. Շմերլինգ Բօսնիայի և Հերցեգովինայի միացնելը Աւստրիայի հետ անհրաժեշտ է համարում, չէ կարելի եղբակցանել, որ աւստրիական կառավարութիւնն էլ նոյն կարծիքի է:

Բոլորովին ուրիշ կերպ պէտք է վերաբերվել Վիեննայից ստացված հեռագրին, որ հաղորդում է, թէ աւստրիական արաւքին զորքերն մինիստրը յայտնեց աւստրիական պատգամաւորների ժողովի մասնաժողովին աւստրիական կառավարութեան ձգբաւորութիւնը: Բօսնիայից իմացնելով, որ նրանք կը ստանան նիւթական և բարոյական բարօրութիւն միայն այն ժամանակ, երբ նրանց երկիրը վերջնականապէս միացրած կը լինի Աւստրո-Ունգարիայի հետ: Պատգամաւորների ժողովի մասնաժողովները նիստերը հրապարակական չեն և այդ նիստերի մասին լրագիրները ստացած տեղեկութիւնները պաշտօնական չեն լինում: Շատ դէպքեր են պատահել, մանաւանդ կոմս Անդրաշի ժամանակ, որ այդպիսի տեղեկութիւնները պաշտօնապէս հերքվել են, երբ կառավարութեան անդամներից մէկին վերաբերված խօսքերը փառ տպաւորութիւն են դործել արտասահմանում: Շատ կարելի է, որ այս անգամ էլ աւստրիական կառավարութիւնը կը հերքէ կոմս Կալնօկին վերաբերված յայտնութիւնը, բայց քանի որ նա աւստրիական կառավարութեանց պաշտօնապէս հերքված է, առիթ չը կայ նրան չը հաւատար, որովհետեւ մասնաժողովների փակված նիստերի մասին աւստրիական լրագիրների հաղորդութիւնները մեծ մասամբ ճշմարիտ են լինում:

Եթէ ենթադրենք, որ մեզ ուղարկած հեռագիրը ճշգրտութեամբ հաղորդել է կոմս Կալնօկի խօսքերը, անկարելի է չը ցուել, որ աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրը հարկաւոր համարեց մասնաժողովի նիստի ժամանակ խօսել այն օգտի մասին, որ կը ստանար Բօսնիան և Հերցեգովինան, միանալով Աւստրիայի հետ: ձգնալիս է կոմս Կալնօկի հրաժարվեցաւ բացատրել այն միջոցները, որոնց օգնութեամբ պէտք է միացնել յիշեալ նահանգները Հաբսբուրգներին երկրի հետ, բայց նրա ասածներն էլ ինքն ըստ ինքեան հակառակում են այն զգուշութեամբ, որ իւրաքանչիւր երկրի արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարողի արաւքին պարտականութիւնն է:

Բօսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ միացնելու հարցը այդ երկրի ներքին քաղաքականութեան հարցերից չէ: Բերլինի դաշնագրով ստեղծած դրութիւնը թիւրքաց այդ երկու նահանգների համար անկասկած շատ անբնական և խրճրված է, որ այդ երկրները Աւստրիային չեն պատկանում: Ներքին յանձնեց աւստրիական կառավարութեանը կարգապահութիւն և օրինականութիւն մտցնել Բօսնիայի և Հերցեգովինայի մէջ, որոնք բացակայ էին թիւրքաց կառավարութեան ժամանակ, և այդ երկու նահանգների անասական և բարոյական բարօրութիւնը վերականգնել: Եթէ աւստրիական կառավարութիւնը այժմ խոստովանում է, որ այդպիսի հետեանք ուրիշ կերպ անկարելի է ստանալ, եթէ ոչ Բօսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ

միացնելով, դրանից երեւում է, որ Ներքին առաւ յանձնարարութիւնը անիրաւործելի է: Այս հիման վրա բարձրացած հարցը պէտք է ենթարկվի միջազգային քննութեանը և նա օտար պէտք է լինի աւստրիական լրացատագի կամ պատգամաւորների ժողովի համար նոյնքան, որքան Տրիեստի և Տրենտինոյի տնտեսական և բարոյական բարօրութիւնը իտալական պարլամենտի համար:

ՆԱՍՏԱԿ ԹԻԻՒՐԻՆԻՍ

Վառ, 16/28 մարտ 1882

Քանի չարաթ է որ դրած չեմ ձեռք որովհետեւ փոստի տեսչութիւնն շատ անգամ կը բանայ կը կարգաւ կատարած ինչ նամակներն: Այժմ մի նոր օրէնք ալ դրած են փոստի համար. վաճառականները պէտք է որ իրենց նամակները բաց տանին, ներկայացունեն փոստի տեսչին որ իրաւունք ունի նայել թէ մէջը ուրիշի ալ նամակ կայ. եթէ կայ, պէտք է որ ամեն մէկ նամակի համար առանձին առանձին վճարը ստանայ 4 դրու (33 կօպէկ): Զարմանալի չը պիտի թուի ձեռք որ Վառն մինչև 10 Պոլսի մի նամակի ծախքն 33 կօպէկ է, իսկ մինչև Տիֆլիս 8 կօպէկ:

Մի կողմէն փոստի տեսչութիւնը վաճառականներին կը նեղէր նոյնա նամակներ բանալ տալով և ներքին ամեն մի նամակի համար առանձին վճարը ստանալով. միւս կողմէն վաճառականներն ալ միացան և աշխատեցան մի փոստի տեսչին զոտութիւնները երեսն հանել: Այժմ այդ հաստատուած մի իրողութիւն է և քննութեամբ խմայուեցաւ որ փոստի տեսչին շատ անգամ աւելի փող կը ստանայ և պակաս դրոշմութեամբ (մարկա) կը կապուէ երկր նամակների վրայ: Տեսչին այժմ դատաստանի տակ է:

Այս խիստ հակողութեանց տակ և խռնաշփոթ վիճակի մէջ ներքեցեք եթէ ես ալ դիւրութիւն չունենամ յաճախ գրել ձեզ:

Այսօր կուգամ գրել ձեզ մասնաւորապէս եղբայրների մի արարքին նկատմամբ: Աշխարհի չորս կողմերէն վաղուած այս արարածները մեր երկիրը իրենց հանգստութեան տեղ դնելով, կուգին իւրեանց ճիւղաններուն որս անել խեղճ հայերը: Ինչ կուգին մննէ այս մարդեր. Ինչու համար եկած են այստեղ. վարձարաններ բանալ, մեզ դատարակել կուգին: Բայց մեզ պէտք չունենք նոյն վարձարաններուն. միթէ հայեր չեն կարող հող մէ ձեռք ձեռքի տուած օգնեն: Եթէ այդ եղբայրներն նպատակ կը թելութիւն տարածել է, որպէս իւրեանց կասեն, էր կաշխատին անարդ միջոցներով հողները որսալ: Եղբայրները իւրեանց հետ բերած են մի քրիստոնեայ արար տպաստար: Իւրեանց զբաղմունքի մի աղքատիկ հայ աղջկայ վրայ նշանեցին այդ սպաստարը: Բայց նախ պայման դրին խեղճ աղջկան որ իւր լուսաւորչական կրօնը ուրանա և կաթոլիկ դառնալով խիստ անէ եղբայրութեան հաւատարիմ մնալ:

Այս ակամայ ուրացութիւնը կատարուելէ յետոյ պատկեցին զինք սպաստարին: Կրօնը խիղճի խնդր լինելով, ամեն մարդ ազատ է ուղած կրօնին ծառայել, լուսաւորչական, բողոքական, կաթոլիկ, դիստ և մինչև իսկ անհատ լինել, այդ Աստուծոյ և իր գիտնալք բանն է: Բայց ինչպէս որ մեզ ուրիշի կրօնական հաւատալիքները ազատ թողուլ կուգին, ուրիշի ալ պէտք է որ մեր կրօնական ազատութիւնը յարգէ: Թող լինի նա ասիացի, եւրօպացի կամ ամերիկացի: Մի աղջիկ ամուսնացնելու համար պարտաւորուեալ զայն որ իւր լուսաւորչական կրօնը ուրանայ, մեք մահմետականներու կողմէն միայն տեսած էինք այդպիսի բռնութիւն. այժմ կը տեսնեմք որ քրիստոնեայ եղբայրները կը դիւրապանցին դանդաղ: «Արքայ է կինն անհաւատ արամքն և այլն» անհաւատ կնամ» (Ա. Կորնթ. Գլ. Է. 14) ևց գրէ Ս. Գրքը: Երբ քրիստոնեական ներողամիտ կրօնը թող կը տայ մինչև անգամ անհաւատ կին ունենալ, արգելք եղբայրները մեր կրօնակիցներ զորս հերձուածող կանուանեն, անհաւատն աւելի պիտի կը համարին որ ստիպեցին լուսաւորչական հայ աղջկան ուրանալ իւր կրօն և ազգութիւն (աղջիկը այժմ եղբայրների տան մէջ պարտաւորուած է թիւրքերին խօսել և ոչ թէ հայերին: Սրբա, ազգութեան թշնամի, կաշխատեն ջնջել ազգութեան ամեն յատկանիշ, իւրեանց

կրօնին դո՛ւ տալով): Ահա այս տեսակ հրեշաւոր կրթութիւն ունեցողներն են որ եկեր են Վառ կրթութիւն տարածել մեր հայ մանուկներուն մէջ և ինչպէս կը լսեմք, շատեր ալ պատրաստուած են իւրեանց դասակներ տալ եղբայրների բանալիք զարուցել, որովհետեւ ամեն բան ձրի է այնտեղ...:

Կը կրկնեմք թէ մեք կրօնական ազատութեան ջերմ կուսակիցներն ենք և մեր կաթոլիկ, բողոքական հայ եղբայրը իւր ընդունած կրօնին համար անպատուելի վայրենութիւն կը համարիմք. բայց երբ կը տեսնեմք որ այսպիսիներ մեր մէջ ամենաստոր միջոցներով պրօպագանդա անել կուգին, այդ ժամանակ լուին ալ անդադարութիւն կը համարիմք: Մեք, իւր լուսաւորչական հայ, չենք համաձայնուիր բողոքական կրօնին հետ. բայց ինչ կարող եմք ասել այստեղ գտնուող մի քանի բողոքականներուն որք, թէ և իւրեանց մարդերի եկեղեցի փոխած, չեն ուղեր փոխել նաեւ իւրեանց ազգութիւն. մաքուր հայերէն կը խօսին, հայի պէս կը դգան և տակաւին վերջին ժամանակներ, կրկին անգամ լինելով, իրենց միօրեանք պ. Բարնաբէ միջոցով խնդրադիր տուն խորանան Հայրիկին որ մեր ազգային վարչութեան իրաւասութեան տակ մտնեն, Աստուծապաշտեան համեմատ իրենք ալ քուէ տալու իրաւունք ունենան, ազատ մնալով միայն իւրեանց ժողովարան երթալ աղօթելու: Արարտութեամբ կը փութում իւր մացունէլ ձեռք որ մեր բողոքական եղբայրներ մի քանին մեր վարչութեան դիմելով յայտներ են թէ Հայրիկի դրած ազգային տուրքը (որ առաջ նորդարանի և այլ ազգային ծախքերու յատկացած է) իրենք ալ պատրաստ են վճարել իւր հայ ազգակից և իւրեանց անուններ ալ արձանադրել տուած են ազգային տուրք վճարողներու տետրակին մէջ: Այդ տուրք վճարողները միայն իրաւունք պիտի ունենան, սահմանադրութեան համեմատ ազգային ժողովականները ընտրուելու համար քուէ տալու:

Մեք, իւր լուսաւորչական հայ, համաձայն չեմք նաեւ կաթոլիկ կրօնին հետ. բայց ինչ կարող եմք ասել այն կաթոլիկ հայ եղբայրներին (որ որ ալ դուռին) որք շատ լուսաւորչականներէ աւելի կատարեալ հայ են և բարի քրիստոնեայ. միայն թէ այլ է կաթոլիկութիւնը և այլ է եղբայրութիւնը. առաջինը մի սրբազան կրօն է շատերի համար. իսկ երկրորդը բոլոր աշխարհի համար մի դժոխային մեքենայ է, ազգային զգացումները ջնջելու և մարդը դիակ դարձնելու համար հարուած:

Հրանա

ԱՌՏԱԿԻՆ ԼՈՒՐԻՆԻՍ

—Ինչպէս հաղորդում են լրագիրները Կ. Պոլսի ռուսաց զեռպան Դօմիդիով յետախնդիր բացատրվում է նրանով, որ ռուսաց կառավարութիւնը ցանկանում է ունենալ ձիւղ տեղեկութիւններ պատերազմական կօտորելուցիայի մասին Բ. Վրան հետ ունեցած վերջին ժամանակներում ոչ այնքան բարեկամական բանակցութիւնների պատճառով:

—Հալոսի բնկերութիւնը՝ հաղորդում է որ ռուս-թիւրքաց պատերազմական կօտորելուցիայի հարցը աւելի բարեյաջող դիւր ստացաւ, քանի որ պ. Դօմիդիով համաձայնութիւն տուեց Բ. Վրան առաջարկութեանը:

—Գոլոց հաղորդում է որ սօցիալիստ Կաֆիէթի Լօնդոնում կայանաւորելը միջոց տուեց մերկայանալու մի ամբողջ միջազգային դաւադրութիւն:

—«Times» լրագիրը բարեկամ Վրանի նշանակվելը արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնի վրա, ասում է թէ այդ նշանակութիւնը գաւազան է որ Ռուսաստանը կամենում է խաղաղութիւն պահպանել իր հարեանների հետ: Եթէ, աւելացնում է անգլիական թերթը, կը կայանայ ռուս և աւստրիական կայսրների տեսակցութիւնը, այդ ապացոյց կը լինի, որ գոնէ այս բովանդակ, Ռուսաստանը դիտաւորութիւն չունի հանդէս դուրս գալ որպէս սլավոնների պաշտպան:

—Լօնդոնից հեռագրում են հետեւեալ լուրերը: Ստացված է անանուն նամակ որ սպասում է ճայթեցնել Ռեյնհոլդեան զօրանոցը: Ապրիլի 6-ին կէմբրիջում, Կօնուէլեան կոմսութեան մէջ, ամբողջ ոչնչացրեց իրաւագրութիւնի տները և կաթոլիկ եկեղեցին: Լիւթերիկի ոչ հեռու սպանված է մի եօթնամասուն տարեկան դատաւարական պաշտօնեայ:

